

Trendrapport Vlaamse Arbeidsmarkt

Wim Herremans

April 2005

Trendrapport

Steunpunt Werkgelegenheid, Arbeid en Vorming
Interuniversitair samenwerkingsverband
E. Van Evenstraat 2 blok C – 3000 Leuven
T:32(0)16 32 32 39 F:32(0)16 32 32 40
steunpunt@wav.kuleuven.be
www.steunpuntwav.be

Tendrapport Vlaamse arbeidsmarkt

Inleiding	p. 3
Abstract	p. 4
1. Vlaanderen in Europa	p. 6
2. Werkzaamheid	p. 8
3. Werkloosheid	p. 11
4. Vacatures	p. 15
5. Conjunctuurindicatoren	p. 17
Bibliografie	p. 21

Trendrapport Vlaamse arbeidsmarkt

In het trendrapport Vlaamse arbeidsmarkt brengen we een actueel overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen op de arbeidsmarkt. Naast een globale monitoring van de arbeidsmarkt willen we Vlaanderen ook positioneren in het licht van de arbeidsmarkt doelstellingen die aangestuurd worden vanuit het Europees Proces van Lissabon en het Vlaamse Pact van Vilvoorde. Het optrekken van de algemene werkzaamheidsgraad tot 70% is hierbij de voornaamste beleidsindicator.

De cijferreeksen die we gebruiken zijn gebaseerd op verschillende statistische bronnen die door het Steunpunt WAV geïnterpreteerd en bewerkt werden. Aan de hand van voortschrijdende gemiddelden van telkens één jaar drukken we de indicatoren uit in trendreeksen. Deze benadering heeft als voordeel dat seizoens- en andere effecten gemilderd worden en dat de indicatoren op één lijn uitgetekend kunnen worden zodat de trend onmiddellijk zichtbaar is. In het vierde kwartaal of twaalfde maand van elk jaar is het trendniveau gelijk aan het gemiddelde van een kalenderjaar, wat overeenkomt met de tijdreeksen in de rubriek Kerncijfers op de website van het Steunpunt WAV. De grijze kaderteksten in het trendrapport bieden een technische handleiding bij de gebruikte bronnen, definities en indicatoren.

De cijferreeksen uit het trendrapport kan u raadplegen in de rubriek met Trendindicatoren op de website van het Steunpunt WAV (www.steunpuntwav.be/Cijfers en Duiding/Trendindicatoren). Naar aanleiding van het vrijgeven op regelmatige basis van kwartaalcijfers uit de Enquête naar de Arbeidskrachten van het Nationaal Instituut voor de Statistiek werden de conjunctuurindicatoren uitgebreid met enkele nieuwe reeksen. Zo bieden we voortaan trendreeksen aan van de werkzaamheidsgraad en de werkloosheidsgraad in Vlaanderen en Europa. Daarnaast stellen we ook een trendreeks op voor het aandeel zelfstandigen in Vlaanderen en splitsen we de Vlaamse werkzaamheidsgraad verder uit naar geslacht en leeftijd. Door het toevoegen van de nieuwe cijferreeksen willen we de rubriek Trendindicatoren uitbouwen tot een monitoringinstrument voor de meest actuele ontwikkelingen op de Vlaamse arbeidsmarkt.

Abstract

België kende drie zwakke economische jaren (2001-2003) met een jaarlijkse groeivoet van het bruto binnenlands product (bbp) van ongeveer 1%. De Vlaamse arbeidsmarkt reageerde vrij sterk op deze conjunctuurverzwakking. Toen de groei van het bbp in 2001 terugviel tot 0,7% begon de Vlaamse werkloosheid weer te stijgen en stokte de groei van de werkzaamheidsgraad. Anno 2004 herpakte de Belgische economie zich en de groeivoet van het bbp liep op tot 2,7%. In navolging van de economische heropleving in 2004 vertoont ook de Vlaamse arbeidsmarkt opnieuw de eerste tekenen van herstel.

Op basis van enquêtegegevens (Enquête naar de Arbeidskrachten, EAK) stellen we een trendbreuk vast in het trendniveau - het voortschrijdend gemiddelde van de laatste vier kwartalen - van de werkzaamheidsgraad. Terwijl de groei van de werkzaamheidsgraad in Vlaanderen stagneerde in de periode 2001-2003, was de trend in de eerste twee kwartalen van 2004 opnieuw stijgend. Het Vlaams Gewest bereikte in het tweede kwartaal van 2004 een trendniveau van 63,7% en nam hiermee opnieuw een lichte voorsprong op EU-25 (63,1%). De groei van de werkzaamheid vormde vooral bij de mannen een keerpunt. Ook de zelfstandigen maakten begin 2004 een forse inhaalbeweging, wat er op wijst dat het ondernemerschap in Vlaanderen terug in de lift zit.

Naast de gunstige evolutie van de werkzaamheidsgraad werd ook de opwaartse trend van de werkloosheidsgraad (ILO-definitie) in 2004 stopgezet en in het tweede kwartaal van 2004 was er zelfs sprake van een daling. Toch keerde de werkloosheidsevolutie niet op overtuigende wijze en zal de werkloosheidsdaling zich in de tweede jaarhelft van 2004 allicht niet onverstoord verder zetten. Voorlopige cijfers voor België geven immers aan dat het trendniveau van de werkloosheidsgraad in het derde kwartaal van 2004 opnieuw toenam. De heropleving van de arbeidsmarkt is met andere woorden nog niet van die aard om ook de werkloosheid structureel te verlagen.

Op Europees niveau was de groeivertraging tijdens de jaren 2001 tot 2003 minder uitgesproken dan in België. Anno 2004 was vervolgens ook de economische heropleving minder sterk in EU-25 (bbp +2,2%) en was de impact op de arbeidsmarkt beperkter. Voor EU-25 is er van een trendbreuk dan ook geen sprake. In 2004 zette de gematigde groei van de werkzaamheid van de afgelopen jaren zich verder en was er sprake van een licht dalende trend van de werkloosheid.

Naast de EAK kunnen we ook gebruik maken van administratieve statistiekbronnen om de ontwikkelingen op de Vlaamse arbeidsmarkt in kaart te brengen. Zo krijgen we aan de hand van de VDAB-databank zicht op de evolutie van het aantal niet-werkende werkzoekenden (nwwz) en het aantal openstaande vacatures in Vlaanderen.

De vacaturemarkt die een beeld geeft van de niet-vervulde vraag naar arbeid heeft zich na een langdurige neerwaartse periode herpakt. Sinds het begin van 2004 volgen de openstaande VDAB-vacatures een duidelijk groeipatroon en het trendniveau van de vacatures - het voortschrijdend gemiddelde van de laatste twaalf maanden - neemt maand na maand toe.

Bij de opvolging van de nwwz merken we niet onmiddellijk een trendbreuk. Als gevolg van een wijziging in de werkloosheidsreglementering begon het trendniveau van de nwwz - het voortschrijdend gemiddelde van de laatste twaalf maanden - vanaf augustus 2004 zelfs sneller te stijgen. Niettegenstaande de aanhoudende stijgende trend van de nwwz is er toch enige reden tot optimisme. Bij de jongere werkzoekenden stellen we een positieve evolutie vast die zich in november 2004 uit in een dalende trend. De daling van het trendniveau bij de jongeren zet zich bovendien ook tijdens de daaropvolgende maanden verder. Dit geeft aan dat de jongeren kunnen profiteren van een nieuwe impuls op de arbeidsmarkt, wat een belangrijk signaal is aangezien de jongerenwerkloosheid vaak iets sneller reageert op een conjuncturomslag dan gemiddeld. Daarnaast is er

ook bij de hooggeschoolde nwwz een positieve evolutie merkbaar sinds oktober 2004. Het trendniveau van de werkloosheid daalde wel niet, maar nam steeds minder snel toe. In februari en maart 2005 is er zelfs bijna sprake van een stabilisatie. Het lijkt er dus op dat ook de hooggeschoolde nwwz stilaan kunnen profiteren van de heropleving van de arbeidsmarkt.

Tot slot is het ook nuttig om een aantal indicatoren in kaart te brengen die bijkomende informatie kunnen verschaffen over de conjuncturele toestand van de arbeidsmarkt. Alle conjunctuurindicatoren die we opnemen - uitzendarbeid, tijdelijke werkloosheid, bedrijfsfalingen en starters - vertonen voor het jaar 2004 een globaal positieve trend en bevestigen hiermee dat het tij op de Vlaamse arbeidsmarkt stilaan aan het keren is.

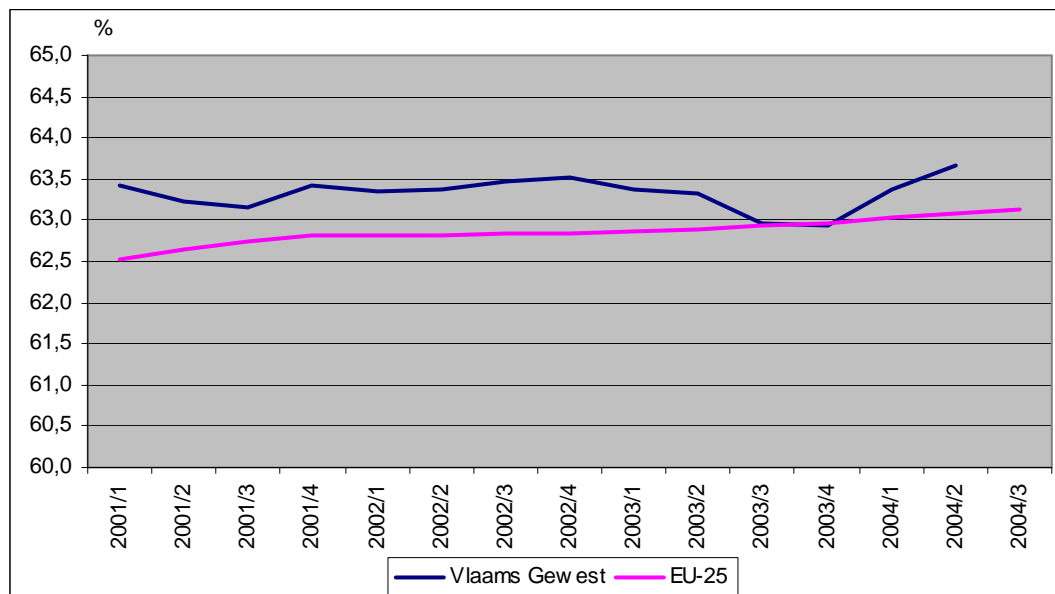
1. Vlaanderen in Europa

In deel 1 van het trendrapport plaatsen we de Vlaamse trends met betrekking tot werkzaamheid en werkloosheid in een Europese context. Hiervoor maken we gebruik van de kwartaalgegevens uit de Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK) en de Labour Force Survey (LFS).

De werkzaamheidsgraad geeft het aandeel werkende inwoners in de bevolking op arbeidsleeftijd (15-64 jaar). De werkloosheidsgraad staat voor het aandeel werkloze inwoners in de beroepsbevolking (de som van de werkenden en de werklozen). Voor de afbakening van de werkenden en de werklozen baseren we ons op de definitie van de International Labour Organisation (ILO). De werkenden zijn alle personen die tijdens de referentieweek van de enquête minimum één uur betaalde arbeid verricht hebben. De werklozen zijn de niet-werkenden die actief naar werk hebben gezocht in een referentieperiode van vier weken en binnen de twee weken een nieuwe job kunnen beginnen, en de niet-werkenden die een job gevonden hebben die binnen de drie maanden begint.

Op basis van kwartaalgegevens berekenen we een trendniveau van de werkzaamheidsgraad en van de werkloosheidsgraad. Het trendniveau geeft een voortschrijdend gemiddelde van de laatste vier kwartalen. Het gemiddelde is voortschrijdend omdat het oudste kwartaal telkens vervangen wordt door een nieuw beschikbaar kwartaal. In het vierde kwartaal van elk jaar bestaat het trendniveau uit de vier kwartalen van een kalenderjaar, wat overeenkomt met het gemiddelde van dat jaar.

In de jaren 2001 tot 2003 lag de groei van de werkzaamheidsgraad in Vlaanderen stil. Het trendniveau van de werkzaamheidsgraad - het voortschrijdend gemiddelde van de laatste vier kwartalen -- toonde tijdens deze drie jaren een bijna onafgebroken patroon van quasi-stabilisatie of afname (figuur 1). Het eerste kwartaal van 2004 bracht een ommekeer en het trendniveau van de werkzaamheidsgraad steeg met 0,4 procentpunt ten opzichte van het voorgaande kwartaal. Dat dit een eerste fase is van een heropleving van de arbeidsmarkt wordt bevestigd doordat de positieve evolutie zich ook in het tweede kwartaal van 2004 verderzette. Hiermee komt Vlaanderen terug op een groeipad terecht wat een noodzakelijke voorwaarde is om op termijn de Lissabon-norm van 70% werkenden te benaderen. De Vlaamse werkzaamheidsgraad bereikte in het tweede kwartaal van 2004 een trendniveau van 63,7% en voorlopige cijfers voor België wijzen op een verdere toename in het derde kwartaal van 2004 (Eursotat, 2005).

Figuur 1. Werkzaamheidsgraad, trendniveau¹ (Vlaams Gewest en EU-25²)

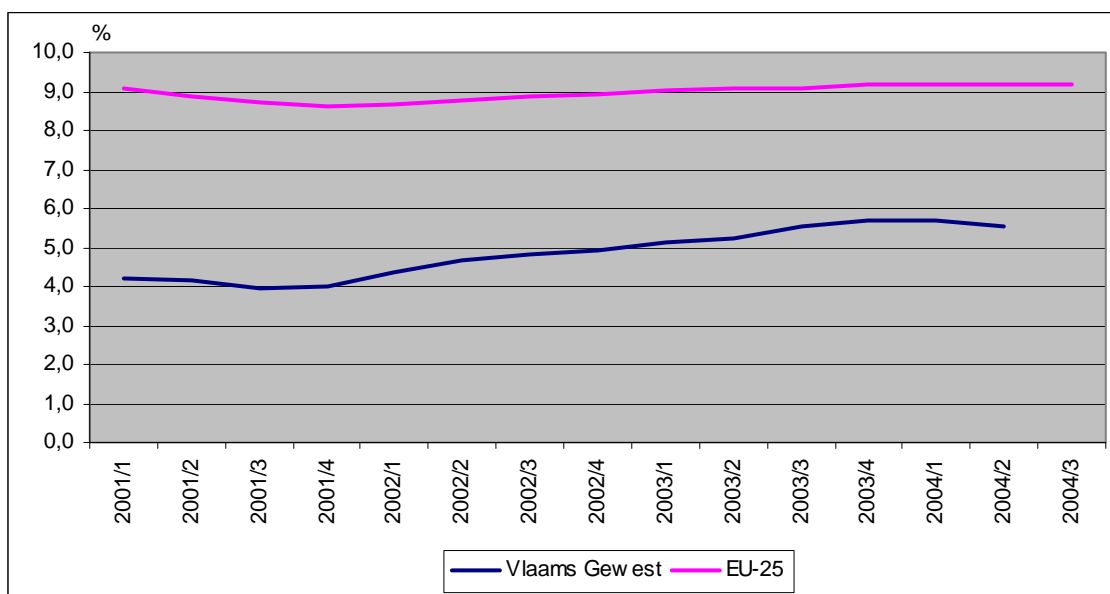
¹ Voortschrijdend gemiddelde van de laatste vier kwartalen

² Voor landen met onvolledige kwartaaldata werd een raming gemaakt o.b.v. het beschikbare kwartaal van hetzelfde jaar of van het laatst beschikbare kwartaal

Bron: NIS EAK, Eurostat LFS New Cronos 22/02/05 (Bewerking Steunpunt WAV)

De trendlijn van de werkzaamheidsgraad in EU-25 geeft het gemiddelde weer van de 25 lidstaten van de Europese Unie. Hoewel een aantal individuele lidstaten net zoals Vlaanderen een meer grillig patroon volgen, verloopt de gemiddelde Europese trendlijn wel vlakker (figuur 1). EU-25 kende de afgelopen jaren geen enkele periode met een dalende werkzaamheid. Sinds 2002 kende de werkzaamheidsgraad er echter ook geen forse stijgingen meer. In het eerste kwartaal van 2004 nam het trendniveau van de werkzaamheidsgraad in EU-25 toe met amper 0,1 procentpunt. Tot in het derde kwartaal van 2004 wordt een zeer gematigd groeiritme verdergezet. De zeer geleidelijke werkzaamheidsgroei leidde tot een trendniveau van 63,1% in het tweede kwartaal van 2004. Als gevolg van de sterke Vlaamse groei (tot 63,7%) sloeg Vlaanderen in 2004 dan ook opnieuw een kloof met EU-25.

De gunstige evolutie van de werkzaamheidsgraad wordt in zekere mate ondersteund door een positieve knik in het trendniveau van de werkloosheidsgraad in Vlaanderen. In het eerste kwartaal van 2004 werd de opwaartse tendens van de Vlaamse werkloosheid van de afgelopen jaren stopgezet (figuur 2). Vervolgens daalde het trendniveau van de werkloosheidsgraad in het tweede kwartaal van 2004 met 0,2 procentpunt. Het was geleden van het derde kwartaal van 2001 dat het trendniveau van de Vlaamse werkloosheidsgraad nog daalde. Toch keerde de werkloosheids-evolutie niet op overtuigende wijze. Uit voorlopige cijfers voor België blijkt immers dat het trendniveau van de werkloosheid in het derde kwartaal van 2004 opnieuw zal toenemen (Eurostat, 2005). De kans is groot dat de daling van het trendniveau van de werkloosheidsgraad zich ook in Vlaanderen niet onverstoord verder zet.

Figuur 2. Werkloosheidsgraad (ILO), trendniveau¹ (Vlaams Gewest en EU-25²)

¹ Voortschrijdend gemiddelde van de laatste vier kwartalen

² Voor landen met onvolledige kwartaaldata werd een raming gemaakt o.b.v. het beschikbare kwartaal van hetzelfde jaar of van het laatst beschikbare kwartaal

Bron: NIS EAK, Eurostat LFS New Cronos 22/02/05 (Bewerking Steunpunt WAV)

De Europese trendlijn van de werkloosheid vertoont een veel gematigder verloop dan in Vlaanderen. In 2002 en 2003 werd EU-25 wel geconfronteerd met een stijgende werkloosheidsgraad, maar zonder dat het stijgingsritme van Vlaanderen geëvenaard werd (figuur 2). In 2004 viel vervolgens de toename stil en zette zich een zeer licht dalende trend in die tot het derde kwartaal van 2004 aanhield. Gemiddeld in EU-25 schommelt het trendniveau van de werkloosheidsgraad toch nog steeds rond 9%, een stuk hoger dan in Vlaanderen (5,5%).

2. Werkzaamheid

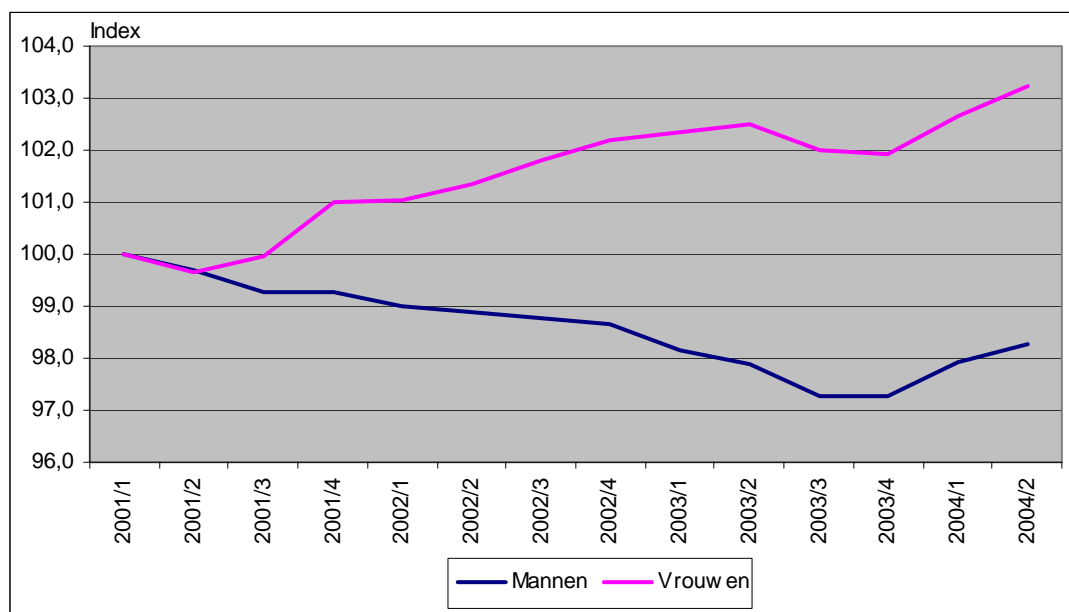
In deel 2 van het trendrapport focussen we op de Vlaamse werkzaamheid. Ten eerste kijken we meer in detail naar het trendniveau van de werkzaamheidsgraad bij mannen en vrouwen en bij drie leeftijdsgroepen. Met deze uitsplitsing brengen we het pad in kaart dat Vlaanderen bewandelt op weg naar de Europese doelstellingen voor vrouwen (werkzaamheidsgraad van 60%) en 55-plussers (werkzaamheidsgraad van 50%). Ten tweede werpen we een blik op het trendniveau van het aandeel zelfstandigen in de bevolking op arbeidsleeftijd.

Het trendniveau geeft een voortschrijdend gemiddelde van de laatste vier kwartalen. Om de groeipatronen van verschillende persoonscategorieën onderling te vergelijken stellen we de trendlijnen visueel voor aan de hand van een index, met als basis het eerste kwartaal van 2001.

De groei van de Vlaamse werkzaamheidsgraad in het eerste en tweede kwartaal van 2004 deed zich voor bij mannen en bij vrouwen, maar vormde vooral bij de mannen een keerpunt (figuur 3). Het trendniveau van de werkzaamheidsgraad bij de mannen kende sinds het eerste kwartaal van 2001 immers een constant dalend verloop, tot hier in het eerste kwartaal van 2004 plots een einde aan kwam. De vrouwen kenden daarentegen enkel een negatieve knik in het derde en vierde kwartaal van 2003. Met de stijging van het trendniveau van de werkzaamheid in de eerste twee

kwartalen van 2004 sluiten de vrouwen dan ook opnieuw aan bij het groeipatroon van de voorbije jaren. Indien dezelfde groeicurve aangehouden wordt dan is de Lissabon-norm van 60% werkende vrouwen tegen 2010 een haalbare kaart (Vermandere, Herremans & Geurts, 2004). In het tweede kwartaal van 2004 bereikt het trendniveau van de vrouwelijke werkzaamheidsgraad 55,7%.

Figuur 3. Werkzaamheidsgraad naar geslacht, trendindex¹ (Vlaams Gewest)

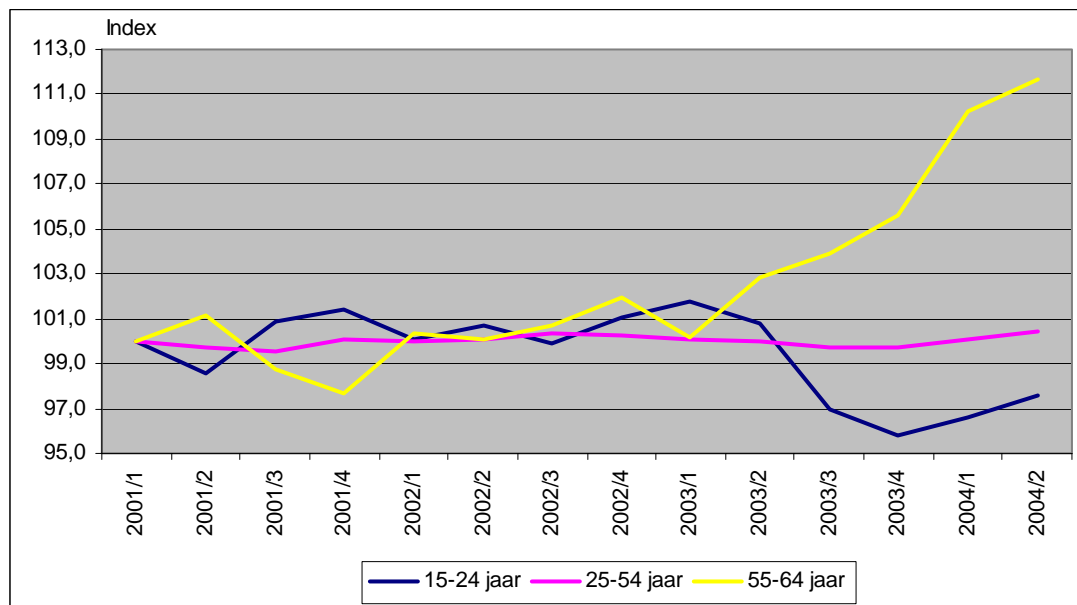
¹ Index van het trendniveau - voortschrijdend gemiddelde van de laatste vier kwartalen - met als basis het eerste kwartaal van 2001

Bron: NIS EAK (Bewerking Steunpunt WAV)

De 15-24-jarigen kenden zowel in het eerste als het tweede kwartaal van 2004 een aanzienlijke stijging van het trendniveau van de werkzaamheidsgraad (figuur 4). De Vlaamse jongeren maken hierdoor gedeeltelijk weer goed wat ze in 2003 verloren hadden.

Ook voor de grote middengroep van personen tussen 25 en 54 jaar is het tijt gekeerd. In het vierde kwartaal van 2003 stakte de daling van de werkzaamheidsgraad om vervolgens gedurende twee opeenvolgende kwartalen licht toe te nemen.

Bij de Vlamingen tussen 55 en 64 jaar stellen we al bijna twee jaar lang een constant stijgende trend vast, mits een korte terugval in het eerste kwartaal van 2003. Hoewel de 55-plussers ook in het eerste en tweede kwartaal van 2004 een aanzienlijk groeiritme optekenen, blijven ze nog ver verwijderd van de Lissabon-norm van 50% werkende ouderen: in het tweede kwartaal van 2004 is het trendniveau van de werkzaamheidsgraad bij 55-plussers nog maar net 28%.

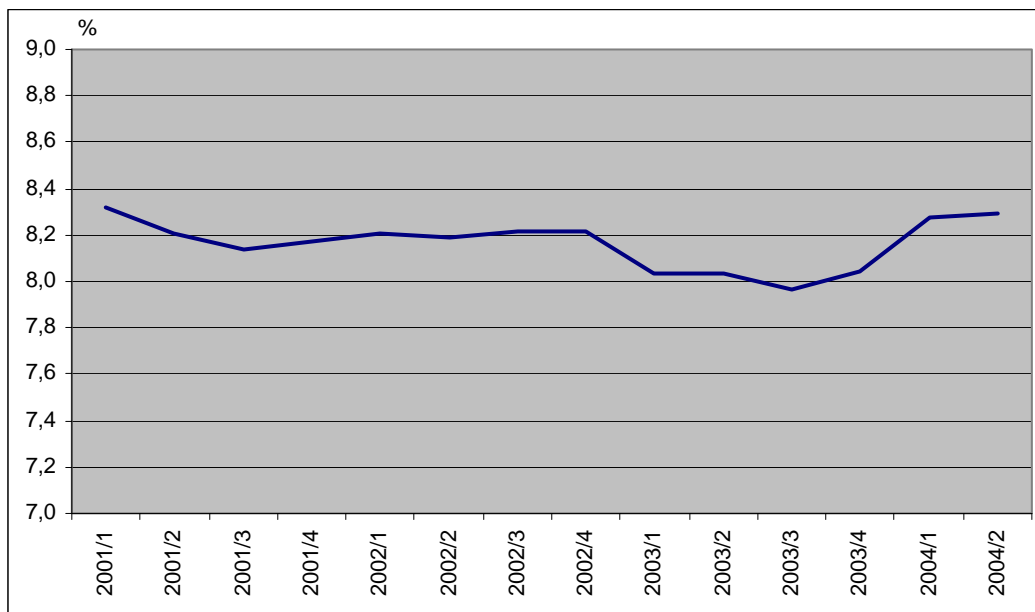
Figuur 4. Werkzaamheidsgraad naar leeftijd, trendindex¹ (Vlaams Gewest)

¹ Index van het trendniveau - voortschrijdend gemiddelde van de laatste vier kwartalen - met als basis het eerste kwartaal van 2001

Bron: NIS EAK (Bewerking Steunpunt WAV)

Door de evolutie van de zelfstandigen afzonderlijk te bekijken, krijgen we een goed beeld van het ondernemerschap in Vlaanderen. De zelfstandigen maken met 90% immers de grote meerderheid uit van alle Vlaamse ondernemers (Geurts, 2004 en Steunpunt WAV & ESF-agentschap Vlaanderen, 2004). In het tweede kwartaal van 2004 bereikte het trendniveau van de zelfstandigen - het voortschrijdend gemiddelde van de laatste vier kwartalen - 8,3%, wat wil zeggen dat er per 100 personen op arbeidsleeftijd iets meer dan 8 zelfstandigen waren.

Het trendniveau van het aandeel zelfstandigen fluctueerde aanzienlijk de voorbije jaren (figuur 5). Tijdens de drie eerste kwartalen van 2003 was de trend nog sterk dalend, maar vanaf het vierde kwartaal van 2003 komen er opnieuw zelfstandigen bij. Begin 2004 stellen we een forse inhaalbeweging vast waardoor het trendniveau van de zelfstandigen opnieuw oploopt tot het niveau van drie jaar eerder.

Figuur 5. Aandeel zelfstandigen in de bevolking op arbeidsleeftijd, trendniveau¹ (Vlaams Gewest)

¹ Voortschrijdend gemiddelde van de laatste vier kwartalen

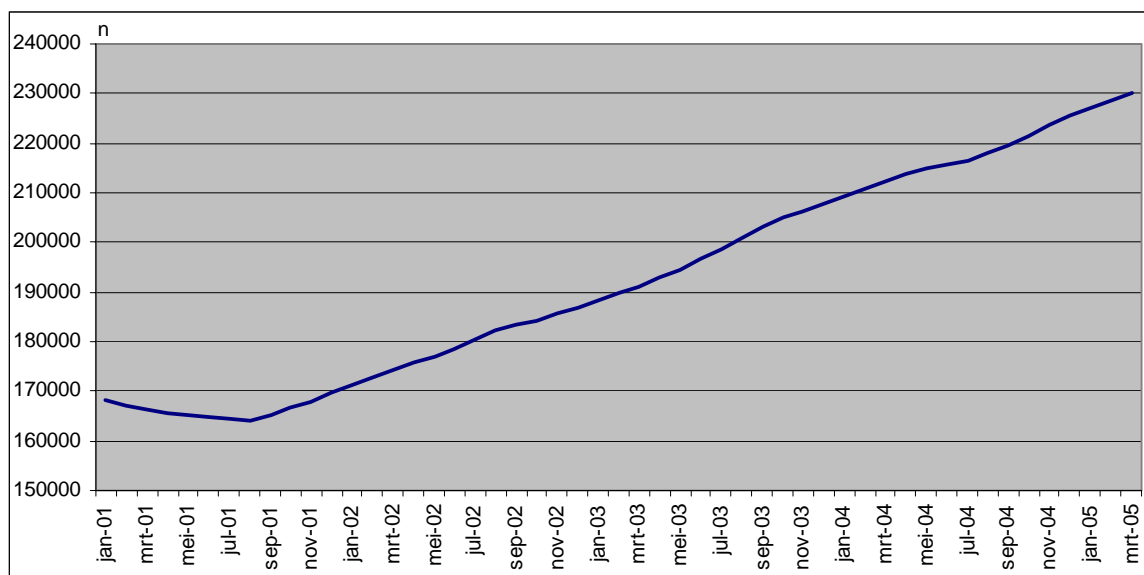
Bron: NIS EAK (Bewerking Steunpunt WAV)

3. Werkloosheid

In deel 3 van het trendrapport gaan we dieper in op de recente werkloosheidsevolutie in het Vlaams Gewest. We kijken hiervoor naar het aantal niet-werkende werkzoekenden (nwwz) zoals geregistreerd bij de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding (VDAB).

Op basis van maandgegevens berekenen we een trendniveau van het aantal nwwz. Het trendniveau geeft een voortschrijdend gemiddelde van de laatste twaalf maanden, wat betekent dat de oudste maand telkens vervangen wordt door een nieuwe beschikbare maand. In december bestaat het trendniveau uit de twaalf maanden van een kalenderjaar wat overeenkomt met het gemiddelde van dat jaar. Om de groeipatronen bij verschillende persoonscategorieën te vergelijken, stellen we de trendlijnen visueel voor aan de hand van een index, met als basis januari 2001.

Het trendniveau van de niet-werkende werkzoekenden - het voortschrijdend gemiddelde van de laatste twaalf maanden - gaat sinds september 2001 continu in stijgende lijn (figuur 6), wat dus wil zeggen dat de werkloosheid permanent aangroeide. Het trendniveau loopt in maart 2005 op tot 230 000 niet-werkende werkzoekenden.

Figuur 6. Niet-werkende werkzoekenden, trendniveau¹ (Vlaams Gewest)

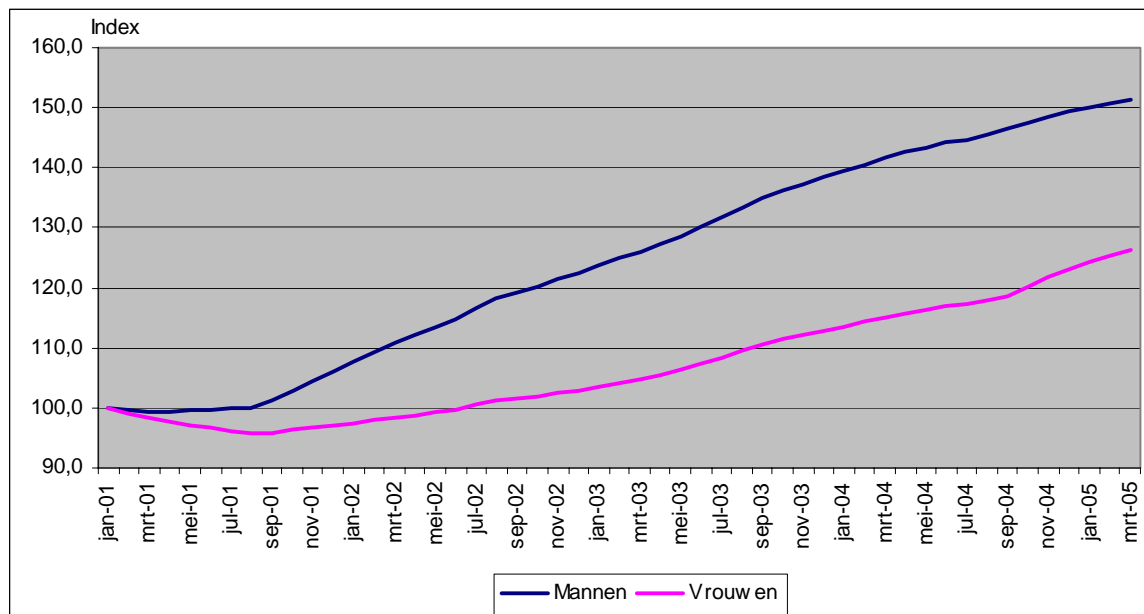
¹ Voortschrijdend gemiddelde van de laatste twaalf maanden

Bron: VDAB (Bewerking Steunpunt WAV)

Nadat het stijgingsritme in de maanden april tot juli 2004 begon te vertragen leek een gematigd optimisme niet misplaatst. Vanaf augustus 2004 viel deze positieve tendens echter opnieuw stil en het trendniveau van de nwwz begon weer sneller te stijgen. Een wijziging in de werkloosheidsreglementering lag aan de basis van deze versnelde toename. Het optrekken van de leeftijdsgrens voor de vrijstelling van oudere werklozen had immers een opwaartse impact op de werkloosheidsstatistiek. De sterke stijging tijdens de drie laatste maanden van 2004 was dan weer vooral te wijten aan de opname van de PWA-werknemers in de werkloosheidscijfers. Uit een oefening van de VDAB blijkt dat zonder de instroom van de vrijgestelde ouderen en de PWA'ers de werkloosheidsstijging op jaarbasis zou stilvallen in februari 2005 (Misplon, Raymaekers & Holderbeke, 2005). De gewijzigde regelgeving heeft dus wel degelijk een impact op de evolutie van het aantal nwwz en anno 2005 moeten we daar bij de bespreking van het trendniveau van de niet-werkende werkzoekenden nog rekening mee houden.

Aan de hand van de index van het trendniveau van de niet-werkende werkzoekenden brengen we de groeipatronen voor verschillende persoonscategorieën in beeld. Bij een korte terugblik merken we dat het stijgingsritme voor alle categorieën - met uitzondering van de vijftigplussers - geleidelijk vertraagde in de eerste jaarhelft van 2004. Het trendniveau van de werkloosheid daalde wel niet, maar nam minder snel toe. Als gevolg van de instroom van vrijgestelde ouderen en PWA'ers merken we in augustus en oktober 2004 voor heel wat categorieën wel weer een plotse versnelling van het stijgingsritme.

Zowel mannen als vrouwen waren betrokken partij bij de verstrenging van de vrijstelling van oudere werklozen. Het trendniveau van de niet-werkende werkzoekenden kende in augustus 2004 voor beide categorieën een stijging met bijna 0,7% (figuur 7). De maand ervoor, in juli 2004, was de stijging nog beperkt tot 0,4% bij de mannen en 0,3% bij de vrouwen. De PWA-herziening daarentegen was vooral een vrouwelijke aangelegenheid: het trendniveau van het aantal vrouwelijke nwwz steeg in oktober 2004 met 1,3%.

Figuur 7. Niet-werkende werkzoekenden naar geslacht, trendindex¹ (Vlaams Gewest)

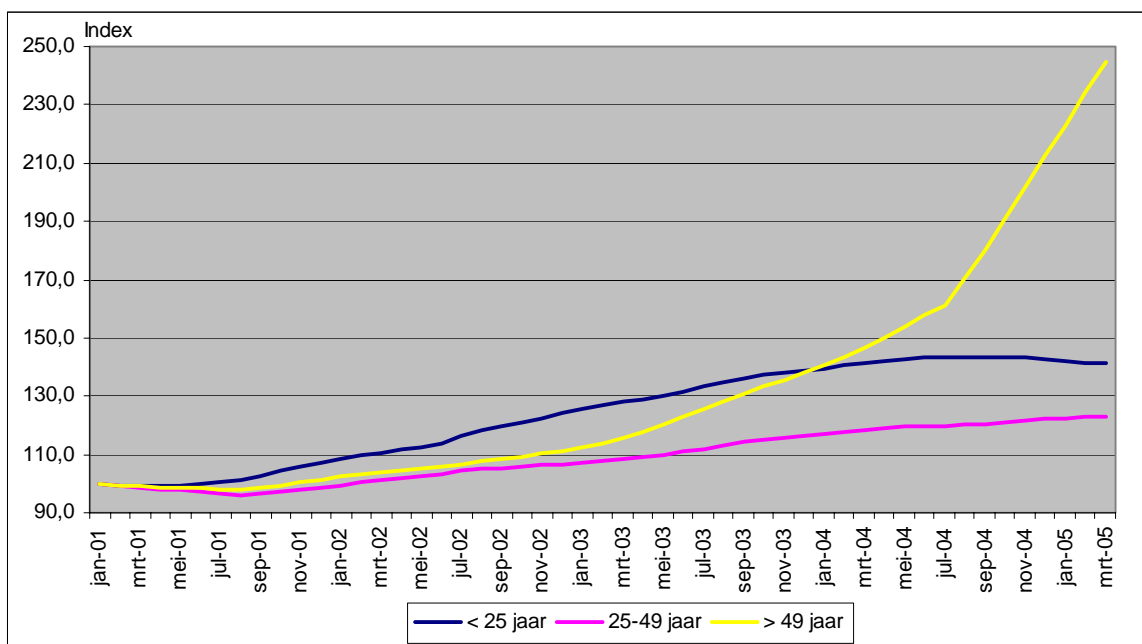
¹ Index van het trendniveau - voortschrijdend gemiddelde van de laatste twaalf maanden - met als basis de maand januari 2001

Bron: VDAB (Bewerking Steunpunt WAV)

De niet-werkende werkzoekenden jonger dan 25 jaar zijn gespaard gebleven van de impact van beide wijzigingen. Bij de jongere werkzoekenden heeft de positieve trend van de eerste jaarhalf van 2004 zich onophoudelijk doorgezet en in november 2004 was er zelfs sprake van een daling (figuur 8). De daling van het trendniveau van de jongere niet-werkende werkzoekenden zette zich bovendien ook tijdens de daaropvolgende maanden verder. Dit geeft aan dat de jongeren kunnen profiteren van een nieuwe impuls op de arbeidsmarkt, wat een belangrijk signaal is aangezien de jongerenwerkloosheid vaak iets sneller reageert op een conjuncturomslag dan gemiddeld (Booghmans, 2004).

Bij de nwwz van 25 tot 49 jaar was de impact van de PWA-herziening aanzienlijk: terwijl het trendniveau van de nwwz bij de middengroep quasi stabiliseerde in september 2004 (+0,1%), kregen we in oktober 2004 opnieuw een groei van 0,6%. Tijdens de daaropvolgende maanden nam het trendniveau van het aantal nwwz van 25 tot 49 jaar telkens licht toe.

De vijftigplussers werden logischerwijze vooral sterk beïnvloed door de verstrenging van de vrijstelling van oudere werklozen. Het trendniveau van de oudere nwwz steeg in augustus 2004 plots met 5,6%, tegenover 2,4% in juli 2004. De gevolgen van de PWA-herziening waren bij de vijftigplussers beperkter. Het maandelijkse stijgingsritme van het trendniveau bij de nwwz van 50 jaar en ouder schommelde begin 2005 rond de 5%.

Figuur 8. Niet-werkende werkzoekenden naar leeftijd, trendindex¹ (Vlaams Gewest)

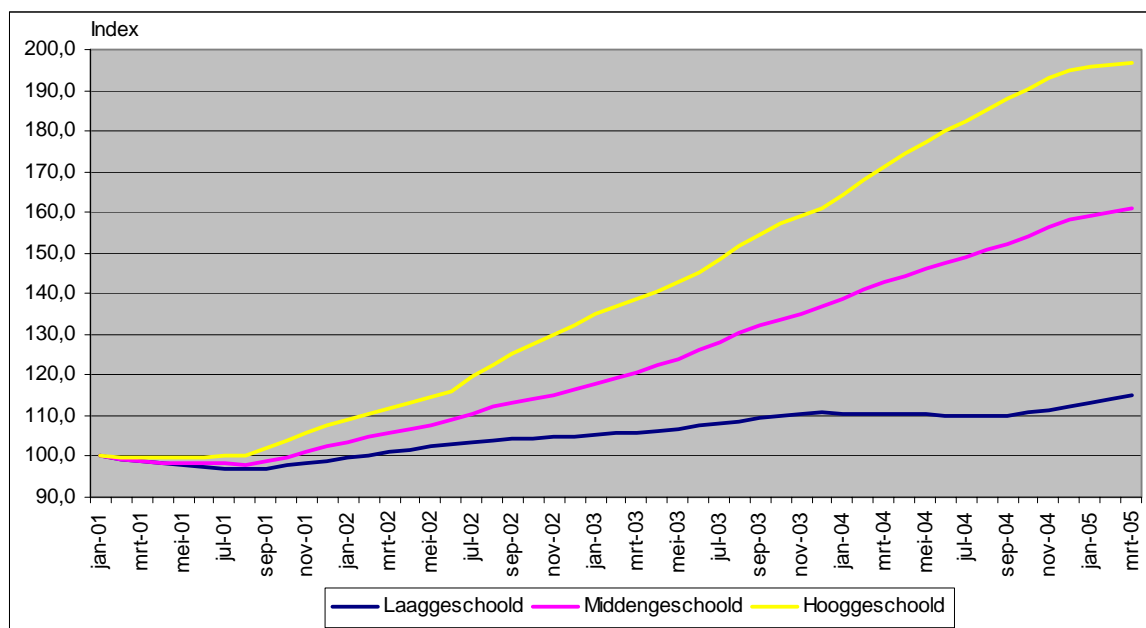
¹ Index van het trendniveau - voortschrijdend gemiddelde van de laatste twaalf maanden - met als basis de maand januari 2001

Bron: VDAB (Bewerking Steunpunt WAV)

De uitsplitsing van de niet-werkende werkzoekenden naar onderwijsniveau toont dat de verstrenging van de vrijstelling van oudere werklozen een zekere impact had voor elke onderwijsgroep. Toch was de invloed het grootst bij de laaggeschoolden. Nadat het trendniveau van de laaggeschoolde nwwz al enkele maanden in dalende lijn ging, kenden de laaggeschoolden opnieuw een beperkte toename in augustus 2004 (+0,1%, figuur 9). De PWA-herziening in oktober 2004 ging vervolgens gepaard met een versnelling van de toename van de laaggeschoolde nwwz (+0,6%). Het stijgingsritme van het trendniveau bij de laaggeschoolde nwwz bleef ook tijdens de daaropvolgende maanden relatief hoog.

Na de PWA-herziening versnelde ook het stijgingsritme bij de middengeschoolde nwwz. Doch, in januari en februari 2005 zwakte de groei bij de middengeschoolden opnieuw af.

De hooggeschoolde nwwz, ten slotte, kenden geen invloed van de PWA-herziening. Integendeel, de toename van het trendniveau van hooggeschoolde nwwz kent sinds oktober 2004 een continue vertraging. In februari en maart 2005 is er zelfs bijna sprake van een stabilisatie (+0,2% en +0,3%). Het lijkt er dus op dat ook de hooggeschoolde nwwz stilaan kunnen profiteren van de heropleving van de arbeidsmarkt.

Figuur 9. Niet-werkende werkzoekenden naar onderwijsniveau, trendindex¹ (Vlaams Gewest)

¹ Index van het trendniveau - voortschrijdend gemiddelde van de laatste twaalf maanden - met als basis de maand januari 2001

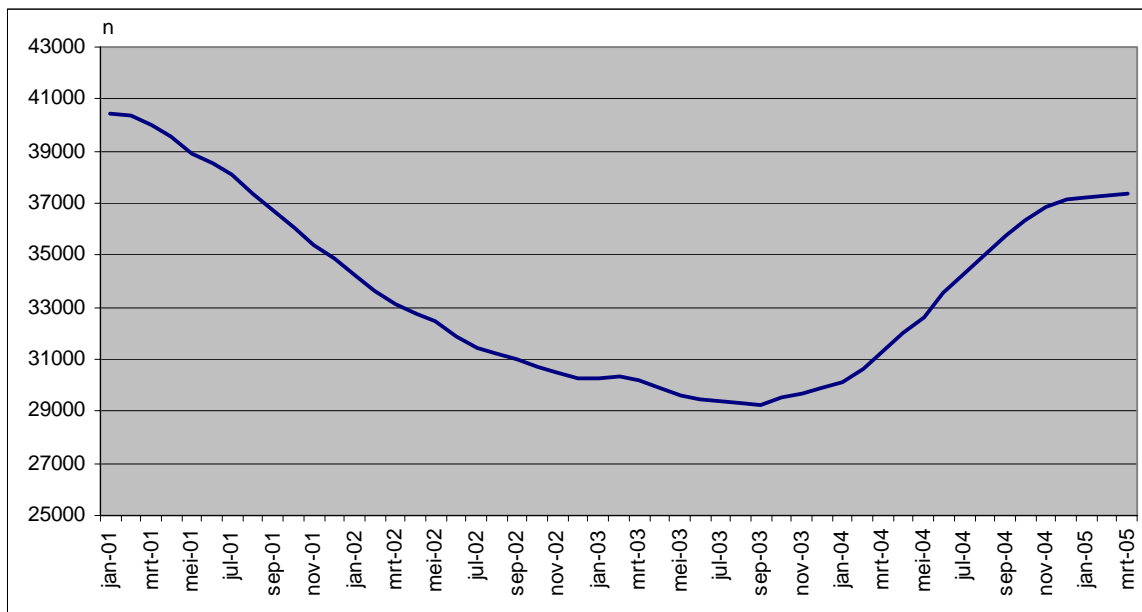
Bron: VDAB (Bewerking Steunpunt WAV)

4. Vacatures

In deel 4 van het trendrapport brengen we de niet-gevulde vraag naar arbeid in het Vlaams Gewest in kaart. Hiervoor volgen we de openstaande vacatures bij de VDAB op. Net als bij de nwwz berekenen we op basis van maandgegevens een trendniveau van het aantal vacatures. Het trendniveau geeft een voortschrijdend gemiddelde van de laatste twaalf maanden.

De verhouding tussen het trendniveau van het aantal niet-werkende werkzoekenden en van het aantal openstaande VDAB-vacatures geeft een beeld van de globale krapte op de arbeidsmarkt: hoe lager de indicator nwwz per vacature, hoe krappere de arbeidsmarkt. Het trendniveau van de krapte volgt logischerwijze uit de evolutie van het trendniveau van het aantal nwwz en van het aantal openstaande VDAB-vacatures.

Na een langgerekte daling in de jaren 2001, 2002 en 2003 volgen de vacatures sinds het begin van 2004 opnieuw een duidelijke opwaarts patroon (figuur 10). Het trendniveau - het voortschrijdend gemiddelde van de laatste vier kwartalen - neemt maand na maand toe met enkele honderden vacatures. Ook in de eerste drie maanden van 2005 stijgt het trendniveau van de vacatures verder, maar het groeirijme is wel afgezwakt ten opzichte van de voorgaande maanden. In maart 2005 loopt het trendniveau op tot 37 300 vacatures; dit niveau werd laatst bereikt in augustus 2001.

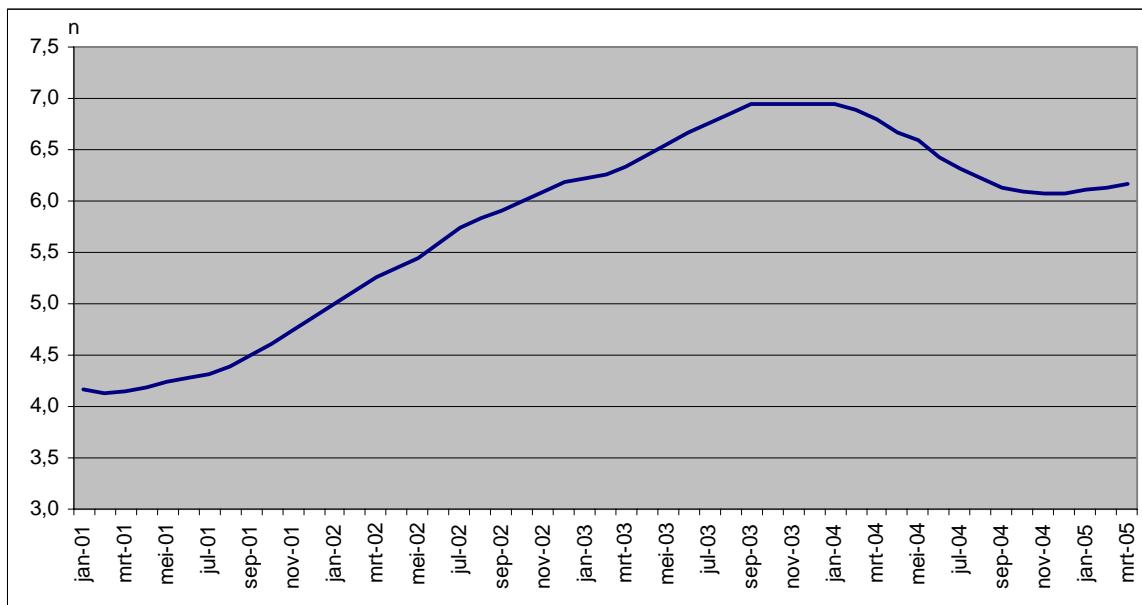
Figuur 10. Openstaande VDAB-vacatures, trendniveau¹ (Vlaams Gewest)

¹ Voortschrijdend gemiddelde van de laatste twaalf maanden

Bron: VDAB (Bewerking Steunpunt WAV)

De verhouding tussen het trendniveau van het aantal niet-werkende werkzoekenden en van het aantal openstaande VDAB-vacatures geeft een beeld van de globale krapte op de arbeidsmarkt. Indien er verhoudingsgewijs weinig nwwz per vacature zijn dan wordt het moeilijker voor de bedrijven om geschikte werknemers te vinden en is er sprake van een krappe arbeidsmarkt.

Tijdens de periode 2001 tot 2003 - die gekenmerkt werd door een stijgende arbeidsreserve en een daling van de openstaande vacatures -- nam de indicator 'nwwz per vacature' sterk toe waardoor de arbeidsmarkt globaal gezien minder krap werd (figuur 11). Anno 2004 volgde een daling van de verhouding nwwz per vacature. De arbeidsmarkt werd krappere als gevolg van de stijgende vraag naar arbeid of de toename van de vacatures. Aan de daling van de indicator nwwz per vacature kwam in oktober 2004 echter plots een einde. Dit was het gevolg van de sterkere groei van de nwwz - meer personen bieden zich aan op de arbeidsmarkt - na de registratie van de PWA-werknemers als werkzoekenden. Aansluitend bij deze evoluties situeert het trendniveau zich al zo'n half jaar op hetzelfde niveau van ongeveer zes nwwz per vacature.

Figuur 11. Aantal nwwz per vacature, trendniveau¹ (Vlaams Gewest)

¹ Voortschrijdend gemiddelde van de laatste twaalf maanden

Bron: VDAB (Bewerking Steunpunt WAV)

5. Conjunctuurindicatoren

In deel 5 van het trendrapport overlopen we enkele conjunctuurindicatoren die bijkomende informatie verschaffen over de toestand en ontwikkelingen op de arbeidsmarkt. Achtereenvolgens komen uitzendarbeid (België), tijdelijke werkloosheid (Vlaams Gewest), bedrijfsfalingen (Vlaams Gewest) en starters (België) aan bod.

De evolutie van de uitzendarbeid bekijken we met de Federgon-index. Deze index geeft het seizoensgezuiverd niveau van de uitzendactiviteit - het aantal gepresteerde uren uitzendarbeid - met als basis de maand januari 1995.

Voor de tijdelijke werkloosheid, de bedrijfsfalingen en de starters berekenen we op basis van maandgegevens een trendniveau dat een voortschrijdend gemiddelde is van de laatste twaalf maanden, wat betekent dat de oudste maand telkens vervangen wordt door een nieuwe beschikbare maand.

De tijdelijke werkloosheid geeft aan hoeveel betalingsdossiers er in de loop van de maand werden ingediend bij de RVA.

De bedrijfsfalingen worden gemeten op basis van de declaraties van de rechtbanken van Koophandel en het bedrijvenregister van het Nationaal Instituut voor de Statistiek. De geografische verdeling gebeurt op basis van het adres van de maatschappelijke zetel.

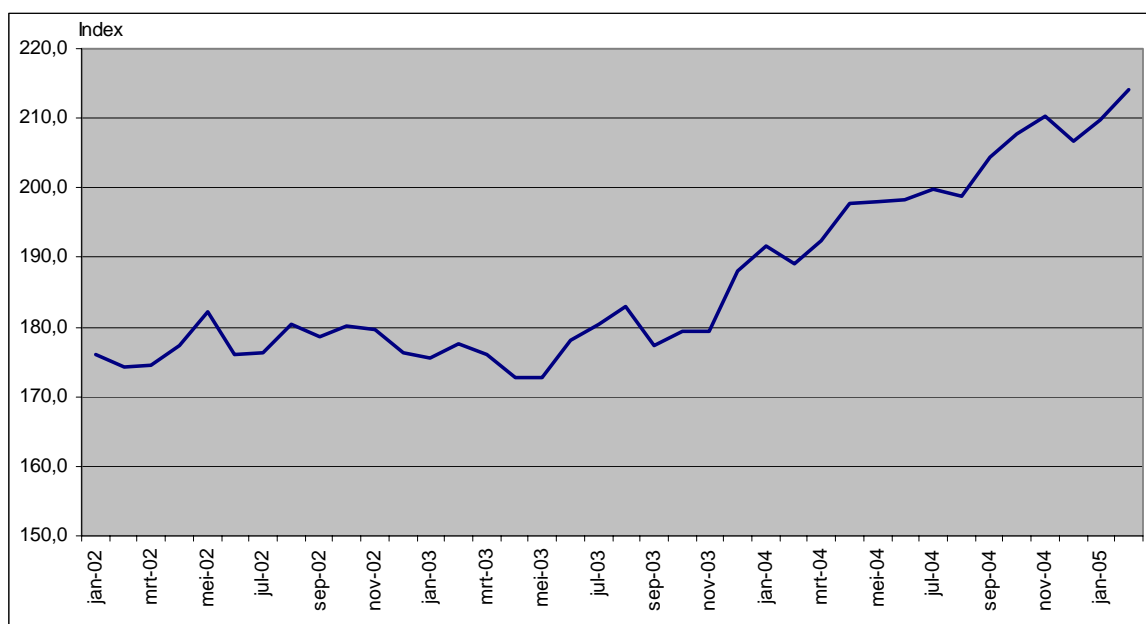
De starters worden in kaart gebracht door UNIZO. Het gaat om nieuw opgerichte ondernemingen zoals aangegeven in verschillende officiële bronnen, waaronder de Kruispuntbank van Ondernemingen, BTW-gegevens, Belgisch Staatsblad en RSZ.

De evolutie van de uitzendactiviteit is nauw verbonden met het conjunctuurverloop en kan benaderd worden als een vooruitlopende indicator voor de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt (Verschuere, 2004). De voorspellende waarde die aan uitzendarbeid wordt toegekend, heeft te maken met het gebruik van uitzendarbeid als buffer bij vraagschommelingen of als wervingsinstrument bij

een uitbreiding van het personeelsbestand. Uitzendarbeid stelt de ondernemingen in staat om snel en efficiënt personeel te mobiliseren (of af te stoten) en bij aanwervingsprocedures vaak veel tijd en geld te besparen (Gryp e.a., 2004).

De uitzendactiviteit bereikte in mei 2003 nog een laagtepunt, maar kent sindsdien een globaal stijgende tendens (figuur 12). In september 2004 schoot de uitzendactiviteit zelfs sterk de hoogte in. Mits weliswaar een beperkte aarzeling in december 2004, werd tot en met februari 2005 vervolgens een zeer hoog niveau aangehouden.

Figuur 12. Uitzendarbeid, Federgon-index¹ (België)

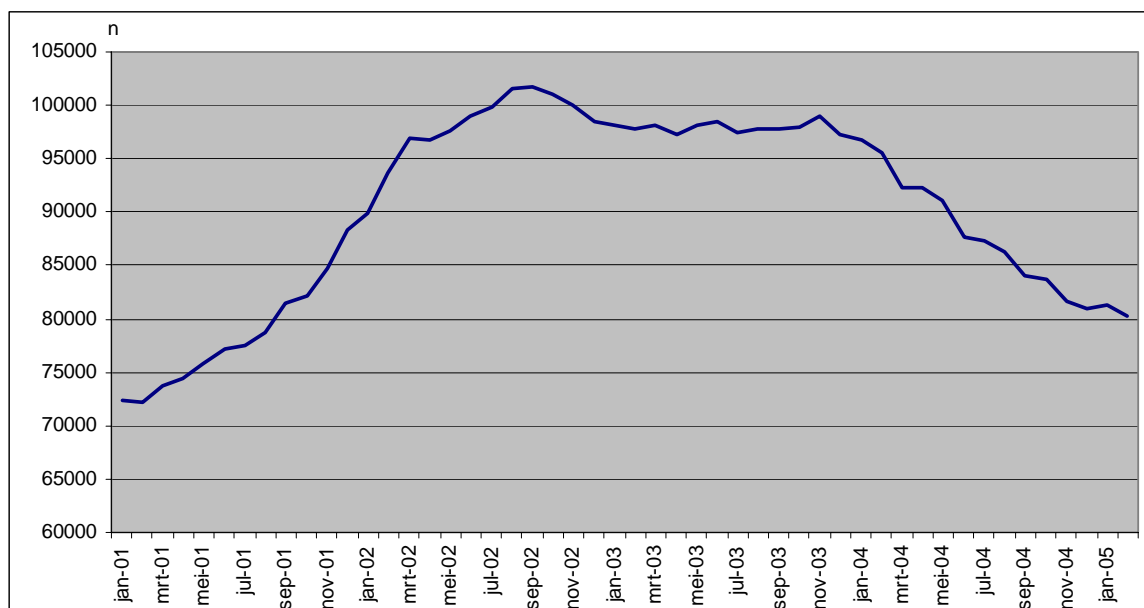

¹ Index van het seizoensgezuiverd activiteitsniveau - het aantal gepresteerde uren uitzendarbeid - met als basis de maand januari 1995

Bron: Federgon (Bewerking Steunpunt WAV)

Een andere indicator die sterk fluctueert in functie van de economische evolutie is het gebruik van tijdelijke werkloosheid. Via het systeem van tijdelijke werkloosheid kunnen ondernemingen hun arbeiders in dalperiodes tijdelijk op non-actief stellen zonder hun contractuele overeenkomsten te verbreken. In 70% van de gevallen worden economische redenen ingeroepen bij de toepassing van tijdelijke werkloosheid. (Vermandere & Gryp, 2004). Uit RVA-onderzoek blijkt ook dat er een omgekeerd verband bestaat tussen tijdelijke werkloosheid en werkgelegenheid (bij arbeiders). Als de werkgelegenheid stijgt, dan daalt de tijdelijke werkloosheid en vica versa. Bovendien zou de evolutie van de tijdelijke werkloosheid net als de uitzendactiviteit vooruit lopen op de evolutie van de werkgelegenheid (RVA, 2003).

In de jaren 2002 en 2003 was het trendniveau van de tijdelijke werkloosheid - het voortschrijdend gemiddelde van de laatste twaalf maanden - vrij stabiel op een hoog niveau (figuur 13). In december 2003 kwam hier duidelijk verandering in en sindsdien kent het trendniveau van de tijdelijke werkloosheid een sterk dalend verloop.

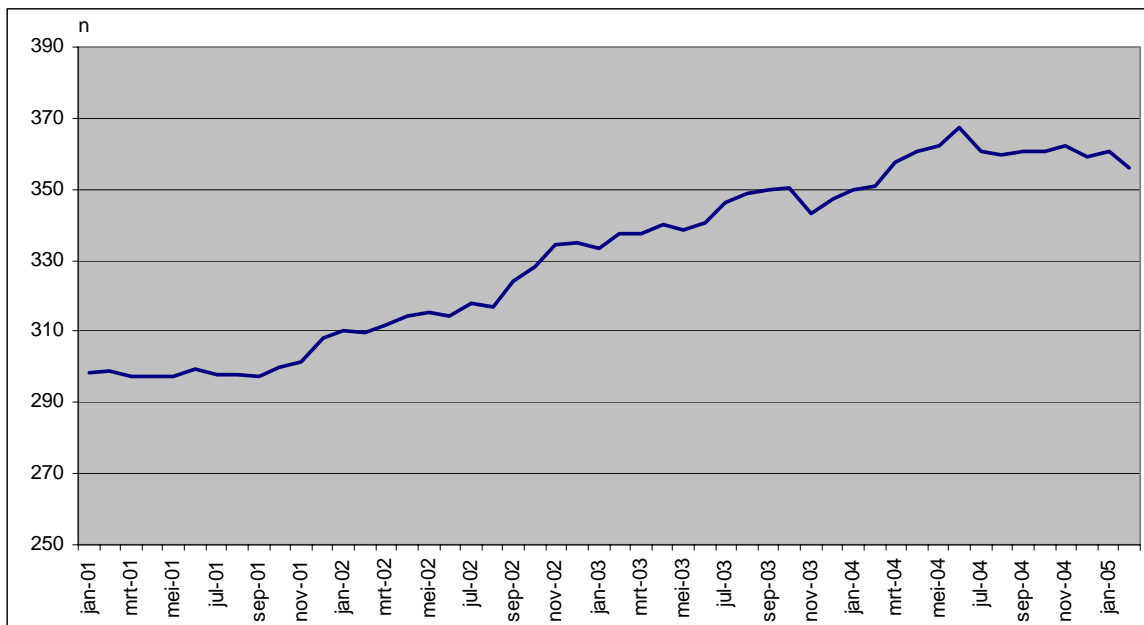
Figuur 13. Tijdelijke werkloosheid, trendniveau¹ (Vlaams Gewest)

¹ Voortschrijdend gemiddelde van de laatste twaalf maanden

Bron: RVA (Bewerking Steunpunt WAV)

De samenhang tussen het aantal bedrijfsfalingen en de evolutie van het aantal jobs is geen onbetwist gegeven. Een hoog aantal falingen brengt immers niet noodzakelijk een groot jobverlies met zich mee, maar evenmin is een klein aantal falingen onmiddellijk geruststellend. In een dynamische economie kan een hoger aantal falingen immers gepaard gaan met een hoger aantal oprichtingen, een proces waardoor minder performante bedrijven plaats ruimen voor efficiëntere spelers (Vermandere, 2002). Toch hebben bedrijfsfalingen ongetwijfeld een impact op de werkgelegenheid. De faling van één groot bedrijf of van een hele resem kmo's kan immers een onmiddellijk en aanzienlijk jobverlies met zich meebrengen.

Het trendniveau van het aantal bedrijfsfalingen - het voortschrijdend gemiddelde van de laatste twaalf maanden - nam tussen oktober 2001 en juni 2004 bijna onafgebroken toe (figuur 14). Juli 2004 kondigde vervolgens een keerpunt aan en de opwaartse trend werd stopgezet. Sindsdien wordt een vrij stabiel, maar hoog trendniveau van de bedrijfsfalingen aangehouden.

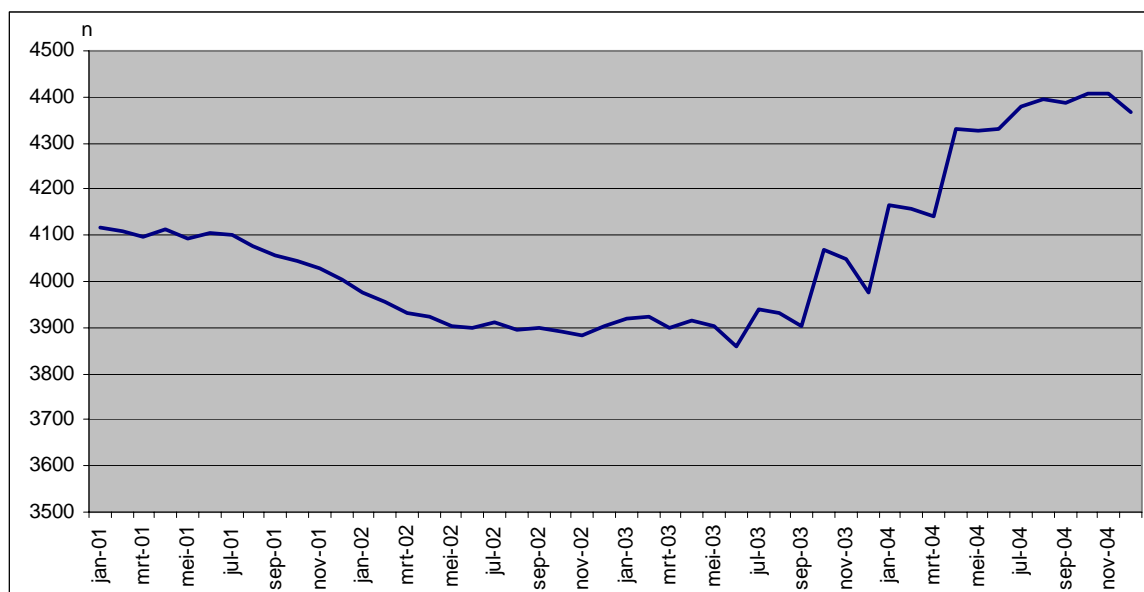
Figuur 14. Bedrijfsfalingen, trendniveau¹ (Vlaams Gewest)

¹ Voortschrijdend gemiddelde van de laatste twaalf maanden

Bron: Ecodata (Bewerking Steunpunt WAV)

Een groot aantal startende ondernemingen staat niet automatisch garant voor een sterke job-creatie. De grootste groep van ondernemers in Vlaanderen zijn immers zelfstandigen die geen bijkomend personeel in dienst hebben. Toch is uit onderzoek gebleken dat de creatie van nieuwe zelfstandige activiteit een bepalende factor is voor economische groei en dat nieuwe en jonge bedrijven een sterke impuls kunnen geven aan de werkgelegenheid (Geurts, 2004).

Vanaf oktober 2003 gaat het redelijk goed met de evolutie van het aantal nieuw opgerichte ondernemingen of starters in België. Terwijl het trendniveau voordien licht dalend was, kennen we sindsdien een aanzienlijk stijgende trend van het aantal starters (figuur 15). We moeten hierbij opmerken dat de startersstatistiek een zekere overschatting inhouden omdat omvormingen van een eenmanszaak naar een vennootschap ook meegeteld worden. Daarnaast worden sinds 2003 voor het eerst ook alle vrije beroepen opgenomen, terwijl voordien enkel de btw-plichtigen als burgerlijke vennootschap geteld werden. Toch is er voldoende reden tot optimisme omdat anno 2004 vooral de zelfstandige starters zonder vennootschapsvorm aanzienlijk toenemen (UNIZO, 2004). We kunnen evenwel niet uitmaken hoe groot het aandeel van de starters in bijberoep is binnen de groep van zelfstandige starters. Eind 2004 blijft het trendniveau rond het hoogste niveau van de voorbier vier jaren schommelen.

Figuur 15. Starters, trendniveau¹ (België)

¹ Voortschrijdend gemiddelde van de laatste twaalf maanden

Bron: UNIZO – Coface Euro DB (Bewerking Steunpunt WAV)

Bibliografie

Booghmans, M. (2004). Evolutie van de werkloosheid. In Steunpunt WAV-SSA, Reeks *de arbeidsmarkt in Vlaanderen, Jaarboek, editie 2004*. Leuven.

Eurostat (2005). *New Cronos databank*, <http://epp.eurostat.cec.eu.int>

Geurts, K. (2004). Ondernemend Vlaanderen. In Steunpunt WAV-SSA, Reeks *de arbeidsmarkt in Vlaanderen, Jaarboek, editie 2004*. Leuven.

Gryp, S., Van Hoetegem, G., Marx, S., Cambré, B., Delarue, A. (2004). *Buigen of Barsten. Over Flexibele arbeid in hedendaagse Vlaamse organisaties*.

Misplon, R., Raymaekers, R. & Holderbeke, F. (2005). De werkloosheidsevolutie in 2004 anders bekeken. *Over.Werk*, Nr. 1/2005, pp. 61-68.

RVA (2003). *Tijdelijke werkloosheid en tewerkstellingsvolume volgens economische sector*.

Steunpunt WAV & ESF-agentschap Vlaanderen (2004). *Genderzakboekje. Vrouwelijk Ondernemen*. Brussel.

UNIZO (2004). *Tendensen starters in 2004*.

Vermandere, C. (2002). Faillissementen in België: wie wel en wie niet? *Over.Werk*, Nr. 1-2/2002, pp. 9-13.

Vermandere, C., Herremans, W. & Geurts, K. (2004). Besluit: achter elke werkzoekende schuilt een werkende.... In Steunpunt WAV-SSA, Reeks *de arbeidsmarkt in Vlaanderen, Jaarboek, editie 2004*. Leuven.

Vermandere, C. & Gryp, S. (2004). Conjunctuurindicatoren: de tijdelijke werkloosheid. *Over.Werk*, Nr. 3/2004, pp. 87-91.

Verschueren, P. (2004). De Federgon-Index: uitzendarbeid als conjunctuurindicator. *Over.Werk*, Nr. 1-2/2004, pp. 76-79.